

PRI LA VALORO DE HOMA VIVO

de C. JOON (Nederlando).

Se ni volas pritrakti ĉi tiun temon, ni povas fari tion el diversaj vidpunktoj: tute ĝenerale, de individua starpunkto kaj socie.

Mi komencos per la plej vasta konsidero, la ĝenerala. Tie ĉi ni unue demandu al ni kio estas rolo kaj loko de la vivo kaj la homo en la Universo.

Kaj tio logike implice postulas observon de la Universo, kiun ni do okazigu, kvankam ne detale.

Rigardante ĉirkaŭ ni, ni tuj vidas tri sferojn: la senvivan naturon, la mondon de kreskaj kaj bestoj, kaj la spiritan sferon, la homan.

Krome ni vidas, ke ĉio estanta estas senfine ŝanĝiĝanta. Speciale tiu daŭra aliĝado estas interesa. Post bona observado ni ja devas konkludi ke tiu ŝanĝiĝado okazas dialektike, t.s. ke ĉiam ĉio ŝanĝiĝas de unu ekstremo en la malan, alivorte: ĉio ŝanĝiĝas en sian kontraŭon. Tio ĉi ne okazas kiel senfina ripetado de la samaj aferoj.

Por tion kompreni unue kelkaj vortoj pri la kaŭzeca leĝo. Nia observado de la okazado igas nin konkludi ke ĉio havas kaŭzon. Ĉio do estas sekvo de unu aŭ pli da kaŭzoj, kaj mem estas kaŭzo de pluaj sekvoj, ĝis en senfineco. En ĉiu sekvo, do en ĉio ekzistanta, kunefikas ĉiuj ĝis tiam estintaj kaŭzoj; la realiĝo de sekvo do signifas atingon de pli alta nivelo.

En nia pristudo de la realeco ni ankaŭ lernas, ke ĉio kio okazas, *devis* okazi kaj eĉ: *devis* okazi kiel ĝi okazas. Kiam ĉiuj kondiĉoj, kiuj estas ĉiuj eroj de la kaŭzo, estas plenumitaj, la sekvo devas realiĝi, neeviteble. Sekve ni konkludas, ke ĉio okazanta estas (iel) necesa. La faktoron de hazardo ni ĉi tie povas lasi ekster konsidero.

Ĉi ĉion pensigas la rekono de la kaŭzeca leĝo, kiu leĝo krome estas nur tre supra rekono de la fakto ke ĉio okazas racie kaj ke ĉio okazanta estas racia, tiel ke eĉ la neraciaĵo estas racia, kio signifas, ke la racia pensado komprenigas, ke la racieco ne povas esti sen sia malo, la malracieco, same kiel la lumo ne povas esti sen la mallumo, la bono ne sen la malbono, ktp., ke do la kontraŭoj esence kunapartenas, funde estas unu, ne apartigeblaj unu de la alia, kvankam distingeblaj.

Nun ni revenu al la dialektika, la racia ŝanĝiĝado. Limigante nin al nia temo, ni do povas (eĉ devas) rezoni, ke la senviva naturo sen io plia ne estas kompleta; ĝi ja ne povas esti sen sia kontraŭo, la vivo, kiu do en kaj per la eterna ŝanĝiĝado iam *devis* realiĝi, kiel ĝi faris sur nia terglobo.

Tiel vidate, la vivo estas la necesa, la neevitebla komplemento de la senviva naturo. Kiom ĝi estas tio sen-plie, ĝi do fakte estas ne pli ol natura komplemento kaj spirite indiferenta, negrava. Tamen, ĝi enhavas grandiozajn eblojn. Tiu ĉi ŝanĝiĝo de senviva naturo en vivan ja estas nur provizora,

kvankam ni povas diri ke la vegeta vivo, la kreskaja mondo, trovis en ĝi sian definitivan formon. La kreskajoj reprezentas la vivon-sen-io-plia. Ili estas malliberaj rilate al sinmovado, estas senanimaj.

Tiu unuflankeca stato ankaŭ ŝanĝiĝu, por ke la Universo eniru malpli malperfektan staton. Aperu la bestoj, kiuj ja estas movoliberaj kaj animitaj. La bestoj estas la sekvinta stadio. Notu ke mi intence ne skribis, ke la besto *havas* animon, kvankam tia estas la rutina parolmaniero. Per logika rezono ni ĉe „besto *havas* animon” ja trovus ke do la besto estas ia io, havanta alian ion, kiun ni tiel rigardus kiel apartan, memstaran unuon, animon.

Tio, kion ni nomas „animo” estas nenio alia ol la *funkcio* de la tuto, la vivanta korpo, por ŝirmado de tiu tuto, tiu korpo.

Ankaŭ la animo, kiu principe estas nur *eblo*, eblo de ĉio pli alta, estas do nur virtuale tiuj plialtaĵoj, estas nur provizora atingajo. Ĝi estas ankoraŭ nekonscia. La tuta senviva naturo estas ankaŭ tia, kaj sekve la dialektika evoluo ankoraŭ atingu sian finan celon, la konsciiĝon, la spiriton, kiun la besto ĝuste ne povas atingi. Per ĉi tio mi ne diris, ke per tio la ŝanĝiĝado ĉesos.

Jen aperas la homo, kiu ne estas besto, ĉe kiu ni trovas la konscion kiel plej karakterizan econ. La konscio, kiu post la necesa edukado atingas la staton de memkonscio, sinkonscio, la puran pensadon.

Mi opinias ke el ĉi tiu skizo estas klaraj la rolo kaj loko de vivo kaj homo en la Universo.

El la tute ĝenerala vidpunkto vivo kaj homo do estas nur la necesaj komplementoj de la malviva naturo. Kaj tiaj, ili estas laŭ individua valortakso sufiĉe malgravaj, estas nur la natura fundamento, signifa kiel komenca kondiĉo, sed ne pli.

Tio ĉi tamen neniel kaj neniom ŝanĝas la fakton ke la Homo estas la plejaltaĵo en la Universo!

Ĉar la Homo estas la konscio kaj konscienco de la Universo!

Estas kompreneble ke la individuo ne povas atribui altan valoron al si kiel nur necesa kaj neevitebla kompletigo de la naturo en ties senfina evoluo. Li do serĉos aliajn normojn por sia propra valoro. Tial ni nun observu la aferon el alia ekstrema starpunkto, la nur individua.

Kaj el tio rezultos nur mallonga konsidero.

Se individuo taksu la valoron de sia vivo ekskluzive por li mem, li povas laŭiri nur du vojojn:

1e. tiun de racia pensado. Konkludo: la vivo, kiel nur tia, estas por mi, sen io plia, senvalora.

2e. tiun de la sento. Estas konate ke ĉio ekzistanta klopodas al sinkonservado. Tion instinkte faras ĉiu individuo. (Esceptoj, sinmortigantoj, ekz., nur konfirmas la regulon.)

Tio do ne estas afero de valoro.

Sed ....., kaj jen la savo el la eble estiĝinta embaraso, ...

a. la vivo ne estas sen io plia, kiel nur tia .....

b. la individuo ne estas kiel nur tia sen io plia .....

La vivo, tia, sen pliaĵo, estas nur malplena ideo, estas nur principa eblo; sed en la realo la vivo prezentas al ni ĉiajn realajn eblojn.

Ni, la homoj, mem valorigas la vivon (el homa vidpunkto) plenigante ĝin per celadoj.

Jam la ĝenerala homa emo superregi la naturon estas tia celado, kiu en siaj rezultatoj montras, ke la homo certe ne estas ignorinda bagatelo.

Kompreneble homo povas klopodi al ĉiaj celoj, de plej trivialaj ĝis plej gravaj kaj noblaj.

Generaladire tiu homo estas plej valora, plej grava, kiu efektive klopodas al la plej noblaj celoj, ĉu konscie, ĉu nekonscie.

Ĉu ekzistas ia normo por la valoro de celadoj, do por la valoro de homoj?

Certe, kaj eĉ tre simpla, sed ĝuste tial ĝi kaŭzas al la homoj plej multajn malfacilaĵojn.

Tiu normo estas *homeco*.

Ni estu *homo!*

Kion tio signifas?

Tiu demando rekondukas nin al la rimarkigo ke la homo estas ne nur kiel tia, sen io plia.

La homo ja estis, estas kaj restos estaĵo socia!

Kaj la homo estas (la sola) spirita estaĵo!

La postulo: „*Estu Homo!*” do signifas ke ni

A: ordigu la homan mondon racie.

La grado en kiu ni kunlaboras en tio difinas nian valoron kiel socia estaĵo.

B: ellaboru nian spiritan principon (kion ni parte ankaŭ faras en la racia aranĝo de nia socio, ĉar organizado estas afero de pensado) do kulturu kaj evoluigu niajn spiritajn eblojn kiom eble.

Tio estas la specifa tereno de scienco ĝenerale kaj filozofio speciale.

La homo, kiu klopodas nure aŭ precipe al materiaj celoj, neglektas sian propran esencan karakteron kaj tiumezure vivas malhomece.

Por la homo finfine temas unualoke pri la Spirito, la Pensado!

La fakto ke la spiritaj aferoj, do la pensado, ĝuas hodiaŭ tiom malbonan famon en okcidenta Eŭropo kaj la forte kreskanta interesiĝo pri animaj aferoj (okultismo kaj la plej modernaj tendencoj en la filozofio, kiaj ekzistadismo, „*élan vital*”, ktp.) tial estas timigaj signoj de nia nuna kultura degenerado.

Fine ni ne forgesu ankoraŭ *tre gravan* faktoron, kiu staras inter sociemo kaj spirito: la *amon*, kiun ni povas konsideri la racio en virina maniero.

La grado en kiu ni kontribuas al la evoluigo de amo kaj racia pensado en nia mondo difinas la valoron de ni, homoj.

Intima kunlaborado de amo kaj racio estas la sola rimedo per kiu la Homaro povos levi sin el la kulturkrizo, en kiu hodiaŭ ĝi vivas.

INTERPRETACIONISMO KAJ INTEGRAL-REALISMO EN LA NOV-TOMISMO

de F. WINKEL (Nederlando).

Koncerne la valoron de nia perorgana kono (percepto) ankoraŭ ĉiam brulas en nov-tomistaj rondoj akraj disputoj. Tiu ĉi problemo ja formas unu el la plej gravaj filozofiaj temoj de nia epoko, precipe ĉar ĝi tuj kaj senpere kontaktas kun la rezultoj de la modernaj pozitivaj sciencoj. La Nov-tomismo, celanta pritrakti la modernajn problemojn laŭ la filozofia vidpunkto de la famkonata mezepokulo, *Tom(as)o de Akvino (Thomas Aquinas)*, dum la lastaj jardekoj intense okupis sin pri la bazo de nia konado, aŭ pri la t.n. kon-kritiko. Tiun ĉi sintenon ĝi grandparte transprenis de la vaste regantaj Idealismo kaj Subjektivismo, kiuj streĉis ĉiujn pensfortojn ĉirkaŭ la homa racio kaj ĝia rilato al la eksterraciaj fizikaj realaĵoj. Malgraŭ tiu ĉi sinteno la Nov-tomistoj tamen konfesas la objektivismon rilate la konkritikon; ili ja ne pridubas la realan similecon inter la homaj komprenaĵoj kaj la eksterraciaj fizikaj objektoj. Tiun ĉi nedubemon kaŭzas ne firmaj postulatoj aŭ naiva sen-kritikemo, sed la filozofia koncepto, ke ni ne kapablas ekzameni pridubindan objekton (= homan racion) pere de pridubinda rimedo (= homa racio), aŭ alivorte: ekzameni la realan valoron de niaj komprenaĵoj per niaj ekzamenendaj komprenaĵoj.

Tamen, tiu ĉi rezono kompreneble ne valoras rilate nian perorganan konon (percepton). Precipe pri la valoro de nia perorgana kono nun naskiĝis tre multaj diversaj opinioj nov-tomistaj, apartenantaj al du ĉefsistemoj, nome la Interpretacionismo kaj la Integral-Realismo. Tiu ĉi kon-problemo tiom gravas pro tio, ke la perorgana kono estas absolute necesa kondiĉo por nia racia kono. Kiel denaska blindulo ne konas koloron, tiel denaska surdulo ne konas sonon. Jam Aristotelo akceptis tiun ĉi aksiomon. Ankaŭ ja gravas tiu ĉi problemo, ĉar la subjektiveco aŭ objektiveco de nia perorgana kono certgrade difinas la subjektivecon aŭ objektivecon de nia racia kono. Kiel mi ĉi-supre menciis, la objektivecon de nia racia kono la Nov-tomismo akceptas, tiusence, ke nia racio kaptas la eksterraciajn fizikajn objektojn laŭ ilia reala formo (bildo), precipe ĉar tiu ĉi antaŭ-sciencia elirpunkto ja ebligis la progreson de ĉiuj pozitivaj sciencoj. Samtempe ĝi tamen ankaŭ asertas, ke la subjektiveco en nia kono devenas de nia laŭplaĉa ordigado de niaj komprenaĵoj.

En kio do diferencas la Interpretacionismo kaj la Integral-Realismo? La diso inter ili koncernas nur ilian respondon pri la demando, ĉu la perceptitaj ecoj de la fizikaj objektoj vere ekzistas formale¹⁾ ekster niaj organoj, aŭ

1) Formale = en plenkreskinta stato, laŭ percepto.